

Совет улустун дайынчы алдарынын музейи

Москвадан Кожуна шалтуе Совет Армиянын музейи туруп турар, ол 1919 чылаа-органдаштыгынан. Совет Армиянын музейи—бистин армиянын алдары орунун дугайын чутаалап турар ховар эртинелерин бирөөн.

Музейин азынча кирип бар чыткан, анза тегин кижилер гвардейи дивизияларнын дайынчы туктары-биле хаа-жылаткан В. И. Ленинни кайгамчык учуг скульптуралын көрүп туралар. В. И. Ленинни чүвени чогуу-на өттүр көрүнүч ачкыч-биле дегелейе бир дугаар-гы ачкычын, тараачыннын күрүс-эринин чаалап алышкынын камта-лап орунгалыг Совет Армия тургусту-ган. Музейге азын дегелей М. И. Кали-нинин сестери ол дугайын чутаалап ту-рар:

«Дарлакчылардан хосталыры дөст ачкыч чоннарын мадырлык демисе-лиян төөгүндө Ленин кайгамчык улуг полковочу чоран, бо үгөи эртеминин болгаш техниканын принциптеринге үн-дөөлөтүнүн совет доктаамал армиянын эгезин ол салган».

Угер бооларын динирөөшкени-биле чаа үени—социализмдин үени медөөдөн аларыг крейсер «Аврорун» хевир маймы бистин мурунуста көстүп тур-ган. Чуруку Панаевтин улуг чуруу ре-волюсчу солдаттарын, матростарын болгаш ачкычыннын кымын өрүжө хөмө таварымкынын дугайын чутаала-лап турар. Хөмө таварын кирип турар колонналар «Бүтү-эрге-чагырганы Со-веттерге!» дөст тодарай бажыкталып кымыл туштун ада-биле тулчун турар-лар.

Башталгычтар болгаш помещиктерин дүжүргөн союла совет эрге-чагырганын чөлөгжи, тайбынын, уластар аразы-нын байырагынын чөлөгжи болур чаа доктаамал армиянын тургузар дугайында айтырыг болурап келген. Кымыл шери-нин тургузар дугайында В. И. Ленин-ниң салгыны Улус Комиссарларын Чөвүлөтүн 1918 чылдын январь 28-теги Декретинин фотохолданы шла адаанда дегелеткен.

Герман милитаризмин динирөөн чөд-ир чөлөгжиге артык күштүтүн болгаш күчүтүп экспонаттар көрүтүп тур-ар. Москвадан Варшавага чөдир орутуу эртен 122 мм гаубица-үгөр-бөө көрү-чүлерин мурунла туруп турар. Ол гау-бицанын олуна дайынчынын 900 му ачкы солдаттары болгаш офицерлери, 9 үгөр-боолары, 11 танкалары, 20 авто-машыналары, минометтер 2 батареалары, 2 доттар (от точкалары), дыма хей дай-гаарал пункттары болгаш кешит-көвү-ргүлөр узулган.

Немец-фашисттер эжелекчилерге улуг демиселе партизанарнын мадырлык демиселин дугайын музейин хей-хей материалдары чутаалап турар. Улустун 600 му ачкы өжөн негекчилери эже-лекчилерге хүнүс-лаа, дүне-лаа амыр-дык берейн турганар. Белоруссиянын партизанар каттыжымкынын ко-мандирлери-биле партизан шимчөөшкени-нин Топ штабынын начальниги П. К.

Герман, аягы, америк, француз, япон империалистерин музейге дегелеткен чөлөгжиге хевир-майыктары аларын буза-шалаан амык Кымыл Армиянын

Эрөн районун «Коммунистче орук» колхозунун хөм хурагалып эгезден. Чаа төрөн 149 койнун 151 хурагалы менди.

Совет Төрөөн чурттуң тайбың болгаш айыыл чок чорунун камгалалында

Октябрын Социалисттик революциянын чаалап алышкынын камгалала-рынга коммунисттик партиянын, улуг Ле-нинин тургусканын СССР-ниң Чөлөгжиге Күштери үен чө чыдарнын дүргүндө демиселин мадырлык орун эркен бол-гаш болуун дайынчы туктарын өлүм чөк алдар-биле шыппан.

Совет Армия болгаш Шериг-Далай Фло-ду болуун улугу-биле хан дамындыа хан харылаалыг, анза бараан болуп, оон эрге-ажыктарын камгалап туралар.

Бистин чуртувуса ачкычыннын болгаш тараачыннын эрге-чагырганын тургустууганын империалисттер араатанар орус капиталисттер-биле бол-гаш помещиктер-биле эжелекчилер ал-ган, ону көр төөн чөк калчалам дерин утканар. Олар Совет эрге-чагырганы чөлөгжиге күш-биле дүжүргөн хей удаа ордашканын.

Ачкычын-Тараачын Кымыл Армиянын тургузар дугайында Декретке В. И. Ленин 1918 чылдын январь 28-те ат салган, Ачкычын-Тараачын Кымыл Флотту ор-ганизаастар дугайында Декретин февраль 14-те чарлаан. А 1918 чылдын февраль 23-те амык совет шериглер Псковту болгаш Нарвын чыныга немец интер-вентилерге өлүмүг согушкуну берген-вер. Ол хун Совет Армиянын төртүнгөн хүнү аларын.

Совет Армия өзүп, быгытып, бистин Төрөөн чуртувусун хей санын хоралы дайынчы-биле кады-дошкун тулчуу-шунарга канчалык турган.

...1919 чылдын күзүндө Чөөн-Фро-нута айымдыг байдал тура берген. Ан-ли-Француз, америк империалисттер дег-леткен болгаш бажыктан адмирал Кол-чак болуун 300 му армия-биле Бол-

оштонун согушкунунын күчүтүп дугайын чутаалап турар. Ол чөлөгжиге—тулчуушкунуна Кымыл Армиянын бы-лаап алган чүдери болур.

Коммунисттик партиянын улугу-лазын биле бистин чуртувусун улустары ха-мааты дайынчы үениде иштика-лаа, лаштыкы-лаа дайынчынын чылаа шап-канар.

1919 чылдын чазынында Колчактын үш чүс му армияны бүтү дегелей кон-трреволюциянын кол маныжы алар-ган. Иччалаа-да партизан шимчөөшкени-нин өөскүп үгөн өртү Колчакка амыр-дышты берөөн. Ол үдө Сибирге 147 му партизанар турган. Оларын чөлөгжиге: хол-биле кыткан, боолар, бөм-бөмөттөр, чыдалар, хол гранатаалар, Зимовье деп алтай суруун мергекчилер дартан Андреевтин хол-биле кыткан турганы, анза тараачын шааатар кы-рында турускулал каан үгөр-боолар бо-луп турган. Хамааты дайынчыга болгаш лаштыкы интервенция-биле тулчууш-кунарга дайынчы канчалган Кымыл Ар-мия бүтү чурт-биле кады өзүп болгаш быжыккан. Коммунисттик партия, Совет чакан болгаш бүтү совет улус Кымыл Армиянын дугайында тургуч сагыш са-лып турар.

1941—1945 чылдарда болган Ада-чурутун Улуг дайын Совет Армиянын бүтү шынаарынын кайгамчык улуг шөлөгжиге болган. Фашисттер шериг ма-лыназынга чүгө СССР-ниң алдарыг чөлөгжиге күштери улуг туржун бола тулчуушкунга кымыл чок эрес-мад-дырлык чорутуң чылаа көргүтүп шы-даан.

Дайынчы хүннеринде совет чөлөгжиге күштерин күчүтүп болгаш күчүтүп дугайын хей санын экспонаттар чута-лап турар. Дайынчы техникалык, не-мец-фашисттер аг-шериглерин аткаар-лаан үгөнүн сөөлүне тулчуушкунунын шөлөгжиге көргүтүп фото-чуртуктар сабыраларда дегелеткен. Советтин черинге өлүр бө, азы тутурушкунга кирер бө деп айтырыгын харызын ол кагыдаан эжелекчилер манал турган-лар.

Совет чөлөгжиге артык күштүтүн бол-гаш күчүтүп экспонаттар көрүтүп тур-ар. Москвадан Варшавага чөдир орутуу эртен 122 мм гаубица-үгөр-бөө көрү-чүлерин мурунла туруп турар. Ол гау-бицанын олуна дайынчынын 900 му ачкы солдаттары болгаш офицерлери, 9 үгөр-боолары, 11 танкалары, 20 авто-машыналары, минометтер 2 батареалары, 2 доттар (от точкалары), дыма хей дай-гаарал пункттары болгаш кешит-көвү-ргүлөр узулган.

Немец-фашисттер эжелекчилерге улуг демиселе партизанарнын мадырлык демиселин дугайын музейин хей-хей материалдары чутаалап турар. Улустун 600 му ачкы өжөн негекчилери эже-лекчилерге хүнүс-лаа, дүне-лаа амыр-дык берейн турганар. Белоруссиянын партизанар каттыжымкынын ко-мандирлери-биле партизан шимчөөшкени-нин Топ штабынын начальниги П. К.

Чаш малдарны-менди ап турар

Хойжулар шөр малын чаш төлүн хө-рамчага таварымкы дөст оларын нелеринге эжа өмүрүн, таарымчалыг

чөмөр-биле чөмөтүп, чыгыт, кургаг кажаалар-биле хандырып турар.

С. БАНЧЫН.

Чембер-биле чемтерип, чыгыт, кургаг кажаалар-биле хандырып турар.

С. БАНЧЫН.

Чембер-биле чемтерип, чыгыт, кургаг кажаалар-биле хандырып турар.

Пономаренковтун бесады танмалатынган чуруку Мозоронтуң кыргынаа көчөөн-гүйн халыктын турар. Мыла партизан-нарын бригадалы камандылап турган, ам пенсонер Минай крей, партизанарга оолдары-биле кады каттыжып кирген Талан крей, (оон бите олу мычаарда 63 харыг турган) болгаш өскө-лаа бар.

Краснодонга турган «Амич гвардия-ны» алдарыг комсомолдарынын ду-гайын, эрестиг, турштут чорукту, патриотизмин дөмө болган партизан Зоя Космодемьянскаянын дугайын чута-лап турар дегелеткен чыныга бүтү-ле көргүчүлөр дөстап эртин туралар.

Бир өөс тылап дулаалык албайн турган бола, тилектеги тулу үнери Совет Армияга болдунбас турган. Музейин дыма хей согуурганчыг экспо-наттары тыла ачкыч чоннарын мад-дырлык күш-ажылынга турсааынтан.

Совет Армиянын тилектегинин өндүр чаагынын дугайын Европанын чурт-тары—Германиянын, Франциянын, Авс-триянын, Бельгиянын, Голландиянын, Да-ниянын, Италиянын, Чехословакиянын алаоттарында белеткөн, немец-фашисттер эжелекчилерден совет шериглерин бы-лаап ап турган чөлөгжиге хевир-кайыктары чутаалап турар.

Совет Армия гитлержи шериг ма-лыназынга болгаш империалист Японияга өлүмүг согушкуну таварымкыткан, чүгө бистин чуртувусун дөмөкчөдөн аштап артылаан өөс, фашисттер калы-дошкун дараалап хосталырынга Евро-панын улустарын, а Япониянын эжелек-чилер хосталырынга улуг Кызылдын, Ко-реянын, Вьетнамын улустарыга дулаалап. Хостакчы Совет Армияга хосталап улустарын байырамын кымыл чөк.

Совет чөлөгжиге согушкунуна таварымкы, боттарынын туруп турар чорун алдар чөкка сосаткан немец-фа-шисттер аг-шериглерин болгаш япон шериглерин хей санын дүжүргөн туктарын көргөш, күчүтүп Совет Армия дөст, бистин Төрөөн чуртувус дөст чө-рагалыг күлө-сөрүг эжурсантылар-нын чүрөттерин өртүп турар.

Совет Армиянын музейинде көргөн бүтү-ле чүдери шунтуу чыгыс ма-лаа бижирип берге. Совет Армия мадыр-лык орутуу эртен. Оон төөгүг ономс алдар-биле бүрөткөн. Оабүт бола Ко-ммунисттик партиянын мерген улугу-лазын-биле чөдир алынтан. Бистин шыла-рантай чөлөгжиге күштерин совет улус-тун аажок улуг сагыш салымкынын-биле хүрөөлөгөн. Анза харыш кылдыр Совет Армиянын дайынчылары Ада-чурутун дайынчынын дүжүргөсүн өрө-мүшкан, бола чөк мулал чорук үгө-дөш, совет кижилерин тайбын күш-ажылын үрөөн ордашкан калындаа агрессорга өлүмүг согушкуну боорин-ге бөдөн болур дөст болуун политикаг болгаш дайынчы өөрдөлгөш мога-ш-лаа чөкка сайырантайжыдып туралар.

Н. ЛИТШЕВ.

Чембер-биле чемтерип, чыгыт, кургаг кажаалар-биле хандырып турар.

С. БАНЧЫН.

Чембер-биле чемтерип, чыгыт, кургаг кажаалар-биле хандырып турар.

Чембер-биле чемтерип, чыгыт, кургаг кажаалар-биле хандырып турар.

С. БАНЧЫН.

Чембер-биле чемтерип, чыгыт, кургаг кажаалар-биле хандырып турар.

С. БАНЧЫН.

Чембер-биле чемтерип, чыгыт, кургаг кажаалар-биле хандырып турар.

Депутатка кандидаттын сөзү

Кымыл хоорай Советинге сонгулалар талаан-биле № 49 ачкычын сонгулал орутуун сонгулалары мен депутат-тын кандидатына депштиккенер.

Чонку ол улуг идегелин хүлөп алы-ры бола жоон сонгаар оларын айбычын болуп ачкылар мензе улуг алдар бол-гаш харымсалгалыг хүлөпө болуп ту-рар-дыр.

Партиянын шиптирлерин ачкыларга ботандырар, улустун чаагай чоруунга хей продукцияны бүдүрүп үндүр дөст чүткүлдүг ачкылар үлөтүр ачкычын-нарын хүнүгүг хүлөпө болуп тур-ар. Мен Кымылдын дыш заводунга 1938 чылда бөр ачкылар келдим. Анты үдө заводтун пилораманы таварымкы тур-гузар талаан-биле дүжүргөсүн ачкы-чын болуп турар мен. Ол дүжүргөсүн каты ачкылар турар өрүжө дамылп ылгыт ачкычын Потылиция, Чермашин оларын хүрө тургузарынга өөрдүп ту-рар мен.

Бистин заводтун ачкычыннары чөд-ир Советтеринин ам болур сонгула-ларынга утуштук социалисттик чырыш-калбаркан. Иччаарга болуп ай санын ачкы өрөккөс 125—140 хуу күтсөдүп тур мен.

Сонгулаларга улам бөдөк күш-ажы-лы чөдиркинерилг ужурашкылаан коммунисттерин болгаш партия кешити эвестерин бузулбас блогун канчалат тары дөст чыгыс кижиге дөд бадыла-шкынарымысты бөр бөс.

С. ТАМБИЛЬ.

Кымылдын дыш заводун ачкычын.

Сонгулаларнын чагыы

Область Советинге сонгулалар чорудар № 71 округтун талаан-биле депутатка кандидат Михаил Назарович Агапов болуун сонгулалары-биле ужурашкан. Сүт-Хал районун Калинин аттыг колхоз-тун болгаш Алаш-Маалык көдө Совет-тин дыма хей сонгулалары анза чымы-лан турган. Депутатка кандидаттын ачкы-чорудулаан бузуртарын эш Са-рыг-оол тодарайлап чутаалаан.

Хурага сөс ан чүе чутаалаан кижиге бөрүгү эш Агапов чонун идегелин жоон сонгаар-лаа шынаанын шылаарын дөм-дөст турган. Сонгулчу эш Көк-Хуна болуун саналыгга колхозтун мал ачкы-амыда чөлөгжиге чутаалаан,—бисте ситен шөлү көчүгү кымын, сугатка улуг ужу-дулаан Алаш бузган ачкылаа кийер көмчөтөр талаан-биле дулаажы-рында дилег бар—деп чаалап.

Калинин аттыг колхоз Сүт-Хал район-нун еске колхозтарындаа элөөн хождун турарын, ылангыла тулуг ачкылаа улуг чөлөгжиге барын өткөк, Шадыг болгаш санал берген өскө-лаа эштер илереткен. Төрөөн колхоз районун хураакчы ачкы-агылдарын бирөөн болуун шылаарын, ылангыла Октябрын соци-алист Улуг революциянын алдарыг 40 чыл өмөга күш-ажылы бөлөгит ужурашкын ниити хурач шиптирлөөн.

А. БЕЛЕК БАИР.

Тайбың социалисттик тургузушкунче шилчөөш коммунисттик партия болгаш совет чазак дөдөшкү мандыгы чыгыларын минутада-да утайн турган. «...Бистери канчаар-даа аажок көр хөдүн чөк чорун ачкы-биле илеретип турар кижигер, эн-гылар, чазактар бузулган деп чыгыл-сактыр, көздө бөдөн турар керек. Кан-ды-лаа халлаашкынаа бистер хылдыг кырында турар бис деп чүвени сактыр керек. Ол айымды чылдар дөст бүтү-ле кымыл болур чүдеринысты кымыр бис» деп В. И. Ленин бижөөн.

Коммунисттик партиянын улугу-лазын биле, ленинчи планын бугаар совет улус бистин Төрөөн чуртувусу хожулангай аграрлыг тургустуунаа күчүгүг ин-дустриалыг—колхозтук социалисттик кү-рүс кылдыр хуудуларган. Ол канчаар-даа аажок улуг чарымкынын Совет Ар-миянын, ухар-чүлдү болгаш Шериг-Далай Флодун техника талаан-биле бөдөк чөлөгжиге, оларын бистин улустун чаалап алышкынын камгалап шылаар күчү-лүг идегелин күш кылдыр хуудулар ар-ганы берген. Ол тайбын үдө бистин ка-мгаланыр аргамыстын быжыг күшүн шө-мөк бөрүг ордашкан империалисттер араатанарга эрес мадырлык Совет Ар-мия күчүгүг согушкуну хей удаа тавар-ымкыткан.

Гитлерлиг Германияга ухар Ада-чу-рут улуг дайын СССР-ниң Чөлөгжиге Күштерин дайынчы болгаш моральдыг күштеринин эш шыныга шылаалы бол-ган. Немец фашизм күштүг болгаш кара сагыштыг дайын турган. Биске улуг дай-нын ол дыма чыгыт белеткөн, СССР-ге халдарынын планын 1940 чылдын де-кабрыда гитлержилер чогаатканар. Мос-квын, Ленинградты, Киевти, Донбасс-ты чыгыс согушкуну-биле эжелеп аларын болгаш Архангельск—Волга хөм—Ас-трахань чогууга чөдө бөрүн, агаалар күштүг согушкуну-биле Уралды болгаш

Кандидаттары

Сагды Успунович Хертек

Ачкыч чоннарын депутаттарын чөд-ир Советтеринге сонгулалар совет кижилерин политикаг идегелин бола-гаш бугурагачи бөдүрүшкүнү дай-ымдырган. Ачкычыннын, колхозтук

Хочун харылаачы Павел Иванович Рыков хурага сөс алган:

—1946 чылда бөр Тыянын харылаа органиарыга Хертек-биле кады ачкылар белген мен. Сагды Успунович күш-ажы-га ынак, сагыла-чуртунуг, эш өөрүгө эжелек, коллективтин иштинде хүндөдөдү эдилеп турар кижиге чүе — дөст.

Мен чөдирчип турар машина-нын септелгенин Сагды Успунович кыл-ган. Машинада бичиге үрелик, эш чөк черин ол эндөөс, көзөк бөрүгүн көчүгү хынамчалыг көр, машина ыламыла бүрүс септеткен-дир деп билеш ам гаражат чорудар кижиге чүе — деп, чөдөөчү эш Зыранов чутаалаан.

Эш Хертектин септөөн машинаын ал-ган чөдөөчү калыг-лаа ырак узак өрүгө дилем болгаш бугурагачи чорутар, оон септөөн машинаын бөдөн үрөдөс дөдө-гө ол бугурагачи.

Сагды Успунович бугурагачи планын ай бүрүлө 120—150 хуу күтсөдүп турар. Сасарь-моторичи эш Хертектин эш өдө күш-ажылы чөдөөчүлөрдүн бугурагачи программанын дөдүр болгаш ачкы күтсө-диринге улуг идиг берип турар.

Сагды Успунович септөөн почта сөртүр машиналар корреспондентиларын, чагааларын, солунарын болгаш жур-наларын бистин областын ачкыч чон-нарынга дүргөн чөдирип турар.

Харылаачын автотранспорт контролар-нын коллективин Заоериянын мурун та-лаан № 84 сонгулал орутуун талаан-биле хоорай Советинин депутаттын кан-дидатына эш Хертектин депшидип үндү-рөш, коллективтин идегелин ол чүгө бү-дүрүлгө шыны күш-ажылы-биле өдө, харын төрөөн хоорайын чыгайжыларын, Совет кижилерин чыгай байла-нын улам эжикдеринин талаан-биле хо-орай Советинге хей-ниити ачкылы-биле бугурагачи шылаар деп идегеп туралар.

Н. ПЕТРОВ.

Хойжу Ооржак Долума—көдөэ Советтин депутаттыга кандидат

Өнүр районун «Кымыл тук» колхозу-нун хойжу Ооржак Долума колхоз бөдү-рүгүнүн мал ачкы шынаш харымсал-галыг болгаш хүндүгүг чөдөсүгүг эш идегелин ачкылаашаан, совет Төрөөн чуртуун шыны патриотчүгү кылдыр бо-дун көргүсө. 1952 чылда бөр хойжу-га ол ачкылар келген, районун болгаш ол колхозтук өд эки хойжуларын бирээ-ин.

Хойжуларын хурагаларын чыл бүрү-лө ол мөдө өстүрүп келген, ылангыла 1956 чылда төрөөн 208 койдан 207 хурагалын хорамча чөкка алган, хой бүртүгүнө 1500 грамм дүктү кыргып турган, 1900 граммын кыргала. Ол болуун өт-бүлө-ни-биле кады өрткөн чымын 16 тонна ситен-ни белеткөн болгаш хойнун, хурагалын чыгыт кажааларын туткан.

Бо хойжу СЭП-ниң XX съездинин төөгүг шиптирлерин күтсөдүпшөөн,

Х. БАЗЫР-САТ.

Хойжу Ооржак Долума—көдөэ Советтин депутаттыга кандидат

Хойжу Ооржак Долума—көдөэ Советтин депутаттыга кандидат

Хойжу Ооржак Долума—көдөэ Советтин депутаттыга кандидат

Хойжу Ооржак Долума—көдөэ Советтин депутаттыга кандидат

Хойжу Ооржак Долума—көдөэ Советтин депутаттыга кандидат

Хойжу Ооржак Долума—көдөэ Советтин депутаттыга кандидат

Хойжу Ооржак Долума—көдөэ Советтин депутаттыга кандидат

Хойжу Ооржак Долума—көдөэ Советтин депутаттыга кандидат

Хойжу Ооржак Долума—көдөэ Советтин депутаттыга кандидат

Хойжу Ооржак Долума—көдөэ Советтин депутаттыга кандидат

Хойжу Ооржак Долума—көдөэ Советтин депутаттыга кандидат

Хойжу Ооржак Долума—көдөэ Советтин депутаттыга кандидат

Хойжу Ооржак Долума—көдөэ Советтин депутаттыга кандидат

Хойжу Ооржак Долума—көдөэ Советтин депутаттыга кандидат

Хойжу Ооржак Долума—көдөэ Советтин депутаттыга кандидат

Хойжу Ооржак Долума—көдөэ Советтин депутаттыга кандидат

Хойжу Ооржак Долума—көдөэ Советтин депутаттыга кандидат

Хойжу Ооржак Долума—көдөэ Советтин депутаттыга кандидат

Хойжу Ооржак Долума—көдөэ Советтин депутаттыга кандидат

Хойжу Ооржак Долума—көдөэ Советтин депутаттыга кандидат

Хойжу Ооржак Долума—көдөэ Советтин депутаттыга кандидат

Хойжу Ооржак Долума—көдөэ Советтин депутаттыга кандидат

Хойжу Ооржак Долума—көдөэ Советтин депутаттыга кандидат

Хойжу Ооржак Долума—көдөэ Советтин депутаттыга кандидат

Хойжу Ооржак Долума—көдөэ Советтин депутаттыга кандидат

Хойжу Ооржак Долума—көдөэ Советтин депутаттыга кандидат

Бай-Тайганың тудугжуларында

Чоокта чаа-ла Коп-Сөөкө, Дөң-Төрөкө, Бай-Тайга бейик-бейик тайгаларында электеринде, хемчигештер кыдылларында бөлүк ийише алы ийн-чангыс саямалар өткөрүшкөн. Ам колхозчу акырында Бай-Тайганың аялгыч чондарынын чуртталгасын чаарткан.

Шаанда көшкүн арааттарын чурттап чораван черлеринде ам калык дегем кудумчуларын, чагыс ай хемир-биле кылган чараш бакынарарын суураар тура берген. Суурауу чуртталгага ийишкен калыкчулар чыл бүрүсө улам-на хей болуп турар. Чүткө 1956 чылда бешин Бай-Тайга районун 230 өргөлери чаа чараш бакынарар алган. Чуртталга бакынарары-биле чергелештир чаа клубтарын, школарыны, өмшөгөлөрүн туткан.

Ажылчы чондарын акырында-чуртталганы чаартышкан турар. Болжолчуларын бакынарарында радио, электер киригилген. «Дөң-Төрөк» колхозун тудугжулары күш-ажылчы чондарынын чуртталгасын чаа алганар. Эрткен 1956 чылда 18 чуртталга бакынарарын кылдыр планын турган, 30 ажыл чуртталга бакынарарын

ажылгалта килген. Молотов аттыг колхоз 60 бакынарар турган 70 ажыл бакынарарын кылган.

Ам районун колхозчулары чаа тудугта мын материалдарын белектен турарлар. Сталин аттыг колхозун тудуг бригадаларын кезигинери 80 ажыл комсомолчу-аныктар тайгада мын белектенде ажылдап турарлар. Олар 5000 ажыл чууктарын келип белектен, оң дөң кешин машина орунда килген болган тудуг шүгүнө сөөртүп алган. Комсомолчулар О. Ч. Натпиг, О. Б. Буртук, О. К. Тудуг-оол, Х. Ч. Одем, С. К. Хуусалат айт-биле мын сөөртүп планын күш-бүрү 125—150 хуу, мын кезикчилери Д. Д. Мандай-оол, Х. С. Дегер-оол, Х. К. Дарар-оол олар оналгаларын 150—200 хуу күтүшкөн түзүшкөн.

Чурукта: Сталин аттыг колхозун комсомолчулары Х. Ч. Одем биле С. К. Хуусалат оларын айттар-биле мынги машина орунче ушта сөөртүп турар.

Фото Н. ТЕМБЕКТИИ.

Номчучуларның бижип турары

КЫЗЫЛ РАЙОНУН «Совет Тмаша» колхозунун мурнакчы тудугжуу Бүрүдөй Көк-Тей көдө Советтин депутаттыг кандаат. Ол амы уеде Теректаг-Хемис тудуг мыжы белектен турар бригадаларын удуруп турар. Бригада 800 кубометр мын белектен планында 366 кубометр кезип белектен, орук агинче ундрген. Мын белектен чер-чер Советтеринде сонгудалар хүнүнүн бетинде доозар дөң бригада социалист чарышты кал-барган. Бүрүдөй хүнде 2 норманы күүсепин турар.

О. ЛАМА.

ТЕС-ХЕМ РАЙОНУН Калинин аттыг колхозунун тудуг бригадаларын бригадаларын, район Советинде депутаттыг кандаат Азия тудугжуларын күш-ажылчы эки организасташ, бо чылдын тудугуларына хергелээр мын материалдарын белектен күтүшкөн. Тудугжулар 2400 кубометр мынги кескен, 1920 кубометр машина орунда ундрген. Белектенги мынги тудуг шөлдөргө сөөртүп эгелен. Тудуг мыжынын сөөртүлгөсүн дүргөлдөр соруга-биле тудугжулар сонгудаларын мурнуун социалист чарышты кал-барган амалдап турарлар.

С. БАДЫРАА.

БАЙ-ТАЙГА РАЙОНУН Сталин аттыг колхозунун малчыны Калдар-оол 1953

уудурунун талазы-биле эң парын айттырыларын шийтирер, совет шериг эртемин болган уура мергешилин бурганар шийтирер шыдаар полководчуларын болган шериг даргаларын—Совет Эмилелинин маршалдарын, генералдарын, адмиралдарын, офицерлерин айттырар шыдаар болук килдирил Коммунист партия кижизикте болган калыдан. Төп Комитеттин кезигинери, бистин ажал-агыл болган совет уудуручуларымыс дайын ажал-агыл эки организасташ дөң боо-чөпөстөгү, техникалык калык бурунгулери дөң эрес-мадырдыг демсешкенер.

Мадырдыг ажылчы агы, албан-хаакчылар, инженерлер, техниктер, колхозчу тараачылар, хероженер, аныктар дайынны тилдөөринге бүт-ле чүдөөрин кылганар.

Дайынны таварыштырган ханы балыктарын бистин удуруусу Коммунист партияны удурууга-биле дүргөн эңиз болган ам коммунизм идегалды бурганар чоруп орат.

Немец фашизмин болган япон милитаризмин чылга шалыагынын түнелдинде социализм чангыс чүтүтүн хемчөөнүн үгөн болган 900 миллион ажыл ийиш каттыштырып турар делегей системазы болуп хуулаан.

Совет күрүсө, оң чөпөстөгү күштерин бодунун дөгүнүн келгеннин 40 чыл оюнга уктуштур долу чогаалыкчы күштерин чоруп орат. Совет улус СЭП XX съездинин төгүтүт шийтирлерин бот-тандырбышаан, 1956 чылда чаа шыла-рангай чедикшилерин чедип алган.

Совет Эмилели тайбынчы политиказын быжыг болган шыныч чоруп турар. Ол политика бистин социализм тургузууусун алыс бурдун шынычарын, улус жас-сапарын үндөсүн эрге ажыктарында үнүп кезип турар. Социалист болган капиталист — агыл-агыл социал-демократик ийн системаларын тайбын кожа хейбоз туруп болурун, тайбын шийтирер болунам мындыг маргыдалыг айттырылар чок деп чүдөөн барыкдалап турар бис.

Ам социализм күчүлүт лагери, тайбын талыкчыларын калык шийишкенин турп турда дайын чылган чок деп чүдө турбас. Мынча-даа сатыш амыр болган тоомча чок туруп болбас деп партия бистин өөрдөп турар. Ам дөөрөсине империализм турда дайын авантюризмче, агрессияме болган чаа дайынче ол чүтүдүп турары тодарай. Ол дугайында чоокта чаа Суэц каналынын зоназына, Бенгрия болган болушуктар тодарай чүтүдүп турар. Чүткө улустарын серемчелинин, ССР-ниң болган улус демократизмин чурттарынын тургушт болганмын ачымы-биле англи-француз-ларга авантажа аштырышыкка тазарышкан.

Совет армия бистин улустун тайбын-күш-ажылчы, ажылчы чондарын улуг чаалап алышынынын серемчелиг камгаалап турар. Бистин чөпөстөгү күштерини быжылгаар дугайында партия болган чок дөңгөмал сатыш салын турар. ССР-ниң чөпөстөгү күштери үндөсүн-биле чаартыган болган шынар талазы-биле алырга Ада-чуртун дайыннын төнчүзүнде турган дөңгөмал олар дык бурганар башкын кылганар деп СЭП-ниң XX съездинде болуун чүтүдүзү ССР-ниң камгалаа министри, Совет Эмилелини Маршалы Г. К. Жуков чүтүдүшкөн.

Бистин төрөсө Совет Армиясы, Шериг Дайыл Флотовус бодунун күштеринин чөпөстелигинде турар. Олар демосал-диң бо үдөги бүт-ле чөпөстери-биле-агыл-бүрү атомнуг болган водородтук чөпөстөр-биле, күчүлүт реактивит болган ракеттик чөпөстөшкенин-биле чөпөстөткөн болган ол чөпөстери мергешиди ажылдап билдирер.

Ажылчы чондарын депутаттарымын ам болур деп турар чер-чер Советтеринин сонгудаларын совет дайынчылар дайынчы болган политиктиг белектелинин талазы-биле чаа-чаа чедикшилерин уура-жырынга белектенип турарлар.

генерал-майор А. ЩЕРБАКОВ.

Областың школаларында

ТӨРЭЭН КОЛХОЗУНГА

Эркин районун Нарында чеди чыл школанын 4, 5, 6, 7 класстарынын өөреникчилери бир-ле дыштаныр хүнде комсомол комитетинин эгелекчи саналын буугаар школага олар мын белектөр шөф ажылчы чоруткан. Аңаа 70 ажыл өөреникчилер килжип, 30 кубометр мынги тургузуп белектеш, ажал-агыл өргөлөкчилерге хүлөдип берген.

Ол ажылда дөрткү класстылар эш К. Номшунун уудурууга-биле эң ийишкел-лиг ачылды, 10 кубометр хал белектеш. Олардан Базыр, Өшкү-саар, Борбак-кыс, Бугалтыр, Контур олар эки ажал-даанар.

Ол мынша чедиги класстылар база багай өөс түнелдиг ачылдып эркен. Өөреникчилерин ол шөвин школа дирекциямыз белик үлөтөп, эки ажалдаанарын маптап демдегелен.

Н. КУРЗАТ.

БӨЛҮМДЕ

Чаа-Хал районун Ак-Туруда ортумак школаның 7—8 класстарынын өөреникчилери көдө ажыл-агыл машиналарынын тургузуун өөренир болгун тургусканар. Балгыме чедиги класстылар Яков, Кароол болган сески класстылар Зотов, Белек-Баир олар улут сонугураалды өөренип турарлар.

Сөөлүгү теде болгун «ХТЗ-7» деп ороод тракторунун кезектерин өөренип эгелен бөлгөн чере көдө ажыл-агылнын үндөсүнүн дегереней-биле өөренип турар.

Ылангыя хөрөтүнү сайырадырын, ону чөмшөкчилерин ажылчы боттарынын холу-биле кылгып эгелен. Чүткө, колхоз-тун ороод шөлдөгү болган школаның дуркулга шөлдөгү 2 тонна ажыл хүлү, едехти төкөннөр.

В. САГДЫ.

КЫМ БУРУУЛУГУ

Чаа-Хал районун Кара-Таймың эге шко-лазында күш-ажыл кичээлине хергелээр чүтүдү материалдар чок болуп турар. Ол кичээлдер хандар талазы-биле башкылар ала-келерин негелдери кылмы-даа турза, ону чөтпөс күтүшкөн келген.

Ынчангай ада-келер урууларын дээр-нор, чаапар яны-бүрү материалдар-биле хандырза чүтүдү. Школада мындыг анык-чөк өөрдөдөгү херекселерин чедикме чок байдалын районуну талазында элээрбайн эртерип турары канча-даа шын өвөс.

Е. КУЖУГЕТ.

Чер болгандан

Чагытай хөдүң девискөөринге чылдын каймы-даа үлөргөндө чон тургучу чыгылар, ылангыя чалын дыштанылгага эңне таарыччалыг чер. Ол мынша Танды болган Кызыл районнарын чамдык колхозтарынын малчылары ол девискөөрде база хей. Танды районоу аңаа салгы тургузанын чүтүдүзү көргөш, мында чаа ма-галин ажыткан.

Торгалыг «Күш-ажылдын хөстүү» колхоз 10 чуртталга бакынарарын, 300 хойга чаа калыааны кылмып алган. Бо чылдын тудугуларына хергелээр мыншаан 44,5 хууун белектеш. СЭП Улут-Хем райкомунун болган райкүсөөмун шийтирер кылмып турган ол колхозтун тудуг бригадасы мурнуу хөвөз болууда ар-тырган.

Тес-Хем районда Калинин аттыг колхозун эрткен чылдын орутуган 1 миллион 117 муң ажыл рубль болганын өт-чөттүг хурал илереткен. Ол болза 1955 чылдындан барык ийн катп көвүдөн, оң улут нурууу аңаа 935 муң рубль мал ажылынан килген. Бо чылмы оон-даа белик көргүзүлгө болурунга колхозчулар бүтүрүлгө.

Туранда «Кызыл тараачын» колхозтун ажыл амыралы улам-ла калбарып, чыл бүрү байлак оруланы берип турар. Мын-гүлөгөч-араа дилги фермазы 1956 чылда 117 инектерин доруктуруп өстүргөн. Директе база өстүрүп, кезип саткан 90 дилгилерин колхоз 145252 рубльдин орулганын алган. Бо чылмы колхозтун нийти орулганы дөрт миллион рубль чөткөн турар.

ОБЛАСТЫН МТС-ТЕРИНДЕ ТРАКТОРЛАР СЕПТЕЛГЕЗИНИН МЕДЗЗЗИ

(1957 ч. февраль 20-де, чыл планынга уду хуу-биле)

МТС	Күүсөткен хуузу
Бий-Хем	100,0
Бай-Тайга	96,6
Чалына	94,3
Чаа-Хал	93,5
Сут-Хал	91,4
Бай-Хал	81,2
Кызыл	77,7
Кызыл-Мажалы	77,2
Палага-Арыг	77,2
Балыган	73,0
Сарыг-Сеп	67,2
Тес-Хем	45,1

СААНЧЫЛАРНЫҢ АЖЫК ЧАГААЛАРЫ

Чөөн-Хемчик районун Жданов аттыг колхозунун саанчызы эш М. БАК-КАРАГА

Жданов аттыг көдө ажыл-агыл арте-линин саанчыларынын, ылангыя Силер-ниң болууларын ажал-чорудууларын та-ныжыккаш, бо чагааны чоруттук, эш М. Бак-Кара.

Бодунун сонугураан айттырыларын-биле чергелештир, хуула ажал-чоруду-гамын, саанчыларын амыралын до-чузу-биле Силерге таныштырай.

Мен 1951 чылдан бээр саанчылап эге-ледим. Илчаарла менде 13 инектерин быжылгаан. «Кызыл тараачын» колхоз-инектер тус черин. Баштайгы чылда эки-ле түнелдиг болдым. Инек бүтү-рүлгөн чүткө 700 килограмм сүт саап алдым. Илчаарла чамдык инектер киж-ни чанынга чагатпас, үөс, төсөр турар. Ону болдурбас дөң саала үзүндө олар-ны шугудатпайн, чөптөп турдум. Ажыл-мын эгеленде Силерге кангыт таварыл-галар турганын бижип көрүчөм.

1954 чылда бодумга быжылгаан инек-терин баш бүтүрүндө 1200 килограмм сүт саап алырын хүлөтөш, саала чы-лынныг хургузунда 1777 килограммын алдым. 1955 ажыл-агыл чылында инек бүтүрүлгөн 1785 килограмм сүт алдым. Саар мурнуна инектин эмнин чутган, аржымы-биле чөткөш, дошнула аркан эрги сүтүтү үнүзү дөң кезек сүтүлгөн болдурп турар мен. Саала мурнуна кангыт аржыларын хергелеп турарымын сонугураам.

Инектерин электрилги саары, суггара-мын бистин фермазыста тургустунган. Фермада хей күш үнөр ажыларын ме-ханизастар талазы-биле Жданов аттыг колхозта байлак канчаар тургустунганмын биликсеп тур мен.

Бистин фермазыста саар бир инектин хүнде чилр чөм эотехниктиг чурат бу-гуар мынчаар тургустунган: 4 кг ситен, 4 кг саала, 25 кг ситес, 8 кг турпенс

болган өсө-даа чөмөр. Сүтүтүт мал-лар-га чөм берилдеси Силериниң фермада кан-чаар нормалаанын бижип көөрүлгөни диледим.

Маады Бичи-уруг

Бисте саанчылар эртен 6 шакта калжа-га калгыш, инектерин «йээн ашташ, оң сонда сагаш, дыштандырар. Инек-терге эртен; ситен болган доораан сава-ны, кезе; ситес болган өсө-даа чөмөр-ни берип турар бис. Бисте инектерин ук-саалын экижидер ажылы мурнуна чо-рутпайн турганын чөтпөс. Симментал у-саа-биле хайлактаашкынын сөөлү чы-ларда чоруткан. Илчаала-даа оң түнел-и амылында элек. Саанчыларын ажылы база хүн чуруму Силерде канчаар тургу-с-

тунганын сонугурап турар мен.

Фермада кылмы булунга лекциялар, со-лун номчулганы болган бесде болуп ту-рар, недела санмыда кинону көрүп турар бис. Силериниң фермада бо ажыл канчаар чорутууну турарыл?

Бисте эки кылдынган чунар бакын база бар. Саанчылар аңаа түтүтүт чүтүп турарлар. Силерде кангытмы?

«Кызыл тараачын» колхоз чыл бүтү-дө саанчыларын ийи-хөвине сагыш салып, оларын белек хөнтөр-биле ханды-рып турар. Жданов аттыг көдө ажал-агыл артелинин баштаар чери малчы-нарын амыралымын каймы хире сагыш салып турарын сонугурап тур мен.

Мен өөм ишти база фермада ажылдап турар. Бис ийишкөн эрткен ажыл-агыл чылында күш-хүнүгө 8 тонна тарааны, 7 муң ажыл акшаны алыдым. Күш-хүн-үнүгү төлөпери Силерде каймы хире бол-ду?

Урууларым доозаы школада. Улут кы-мын Кызылдын ортумак школанын бо чы-лын дооскаш, бистин колхозууска саан-чылап келер. Бис боттарымыс база-ла өө-ренип турар бис. «Шын», «Тувинская правда», «Советская Россия» солунны-ны чагыдып алган бис. Силерде саанчы-ларын өөрдөлгөсү канчаар тургустунга-ны?

Мен бо чылын бодумга быжылгаан 14 инектеринин баш санында 2600 килограмм сүтү саап алырын хүлөт-көн. Эрткен ажыл-агыл чылында инек санында 2000 килограмм сүтү алдым. Чааам төнчүзүгө келеш, Силерини-биле чаржырын саналаар мен. Хүдөш алырын илдедим.

Маады БИЧИИ-УРУГ,

Бий-Хем районун «Кызыл тараачын» колхозунун Туран фермазынын саанчызы.

Бий-Хем районун «Кызыл тараачын» колхозунун саанчызы эш М. БИЧИИ-УРУГГА харыы

Болжолтун саанчыларынын, ылангыя, Силерин болууларын ажалымын, ам-ларал-чуртталгаларын ажал канчаарлап чамыштыр таныштым. Силериниң ажыл-чагааларын чүткө бистин колхозтун өвөс, харын Чөөн-Хемчик районун өсөс кол-хозтарынын бүтү саанчылары, малчы-нары таныжып, кийгиримарын хүлө-лөп, боттарынга беликтен хүлээгелери ап турарлар.

Мен 1955 чылда саанчылап эгеледим. Илчан 10 инекти менде быжылгаан. Эң баштай менде бергелер база тавармын тур-ган. Чамдык инектерин саалага өөр-мөң дошнуудан алгыда, саалазын бө-лүүн чуржыларын болум эки билбес бу-дум. Чылдын төнчүзүнде түнелдиг хире-лиг болган — инек бүтүрүлгөн 690 лит-рин сагым.

Чамдык бергелер турза-даа, ажылымга чортуу мергеший берип. Областын болган районун мурнакчы саанчыларынын ду-жугаазы менде улут дуза болган. Саан-чылап эгелен үемден бээр «Элегес» со-лохтун анык саанчымы Оюн Клара-биле болган бистин районун «Бомжулимче-орук» колхозунун хоочун саанчымы Мий-док-биле харылааны туттук. Бо мурна-кчы саанчыларын дуржугаазы болган сү-желери менде ажылымга чугаажок дуза-лаан. 1956 көдө ажыл-агыл чылында саар инек бүтүрүндө 1500 литр сүтү саап алдыр дөң хүлээгелери 1735 литр кылдыр ажыр күтүшкөн. Ол дөргө, кан-ды-лаа экижиктен уксаалыг өвөс, тус черин инектеринден алдынган түнел-дир. Инектерин саарынын мурнуна эки-ниң дошнууун сүтүл, аржымы-биле чо-р дөң мынша хөмчөгелери ап турар мен.

Силериниң фермарда улут күш үнөр ажыларын механизастааны саанчылар-нын күш-ажылы дык чигелди турар-дыр. Силериниң айттырыларын хар-мыларын күтүшкөн, бисте байдалы

дошнулап илередиин. Жданов аттыг кол-хозта сүт-бараан фермаларын механиз-астар ажыл ам-даа эгеленген. Ону туржук инектерге таарычалыг чангыс-ай хөм-р-лиг чаа калжа бөзүн чок, инектер кан-чыл бурганар тутуулаан эрги калжа-арда турар.

Монгуш Бан-Кара

Инектерин сүтүтү оларын ажалга, чөмгөлөгелерин улуу-биле хамаржыры билингилер. Бистин колхозта бо ажыл оң-аа багай. Инектер чер оттаар хөвөр. Немелде чөм чивейн турар. Инектерин продуктууун белидеринге эң ажылыг чөм — кууруузын бисте ажылдапайн тура-ры харааланчыл.

Ферма механизастатынмаан ужурунда бисте саанчыларын ажылы улут. Инек-териниң өдөөн аштаар, оң сонда саар, к-жаа саалазын сонда оларын калжаалаар. Инек саа чөк чөк болганмын инектер-ин даштыга саап турар бис. Бо чорус

бистерге ылангыя кышкы соок үеде дык берге.

Саанчылар ортуунда полит-массалыг ажылдар чөтпөс тургустунган. Лекция, беседа болбайн турар. Бисте кино көрү-дөш барык бүтүн чылда бөзүн болбайн баар, чагымын алган солундарымыс дык ооалдан келер. Бисте кангыт-даа өөрдө-дөгү организастатынмаан, эотехниктиг күрс бөзүн чок. Бо чылмы «Шын», «Ты-ванцын Аныктары», «Сылысчылган» солундарын чагыткан мен. Олар айда ийн-чангыс калгалар.

Малчыларын амырал-чуртталга-зынче колхоз баштаар черинин болган партия эге организастатынын талазында кичээлге чөтпөс салып турар. Бистин фермамыста чунар бакын чок, ол хамзаа чок, фермада аржылы, саваа, чунар-демир бөзүн чок. Фермазын сүт хүлөшү алдыр пункттуу соок, хирит. Саанчыларда ха-латтар чок. Саанчыларын чурттаар та-лазы-биле баштаар чер бо чылдан эгелеш толаргай хөмчөгелери алырын хүтээр бис.

Эрткен чылмы ажылаан күш-хүнне-римге 1038 рубль алдым, бисте дүжүт хирелиг болганы-биле ажыкта 435 кг та-раа алган мен.

Бистин фермазын ажылында чөтпөстө-рин ууткан, ажылы эде тургузарынын аржалары бисте бар. Хамык ужу бар ар-жаларын ажылдапайн турарында. Бистин саан-онолынысты дөткөп, мурнакчы фермаларын үзөгери-биле фермазын чаар-тып, быжыг чөм суурун тургузар та-лазы-биле баштаар чер бо чылдан эгелеш толаргай хөмчөгелери алырын хүтээр бис.

Алактын сөөлүндө эш Биче-уруг Силер-ниң социалист чарышча мен кийгир-ганымын ийн-биле хүлөшү албышаан, бо чылын бодумга быжылгаан 12 инек-теринин бирээндө мен 1800 литр сүтү саап алырын хүлөдүм.

МОНГУШ БАН-КАРА,

Чөөн-Хемчик районун Жданов аттыг колхозунун саанчызы.

ЧАРЖЫП ТУРАП РАЙОННАРНЫҢ ТҮННӨЛДӨРИ

Өвүр болгаш Сүт-Хал районнар 1956 чылда боттарының аразына социалисттик чарышты калбартканнар. Ажыл-агий чылының төнтүзүндө бот-боттарыныче төлөөлөрин чордуп, чарыштын түннелдерин үндүргөшкөн.				Мал продуктуларының планын күүсеткени:			
				Бир инектен-не сагган сүт	643 кг	517 кг	
				Бир хойдан-на алган дүк	1,8 кг	1,6 кг	
Ийн районнарының кол көргүзүлгө талазы-биле чарыжының түннелдерин моң алаанда көргүскөн.				Бүгүнгө дужаар продуктулары күүсеткени:			
Кол-кол планын ажылдар Өвүр Сүт-Хал				Эйт	114,0 хуу	100,0 хуу	
				сүт	295,0 >	117,0 >	
				тараа	— >	117,0 >	
Мал өстүрериниң планын күүсеткени:				Тудуг планын күүсеткени:			
Мыйкыттыг бода мал				Чурутталга тууу	100,0 хуу	49,0 хуу	
Оон иштинде инектер				Мал кажалары	138,0 >	33,0 >	
Хой				Тараа культуларының			
Өшкү				бир гектарыдан алган дүжүт	6,1 цент.	9 цент.	
Чыгы				Сигея белеттеги	98,0 хуу	68,0 хуу.	

